

Humanitní vzdělávání V4 pro klima - doporučení pro poskytovatele vzdělávání

Po dobu tří let (2020-2023) provádělo Interdisciplinární výzkumné centrum humanitního vzdělávání Slezské univerzity v Katovicích spolu s partnery ze zemí V4: z Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici, Univerzity Komenského v Bratislavě, Univerzity Palackého v Olomouci a také s partnery z Budapešti - z Všesokolského sletu v Maďarsku výzkum v rámci mezinárodního projektu s názvem Humanitní vzdělávání V4 pro klima. Diagnózy - osvědčené postupy - doporučení (The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses - Best practices - Recommendations [HEC]). Výsledky našich aktivit, vedených obavami o klima a osud Země a realizovaných díky grantu Mezinárodního visehradského fondu, nám umožňují formulovat doporučení pro proklimatické humanitní vzdělávání na akademické a školní úrovni.

Je důležité zdůraznit, že hlavní oblastí výzkumu a projektových aktivit byly humanitní předměty se zvláštním zaměřením na jazykové, literární a kulturní vzdělávání ve všech zemích Visegrádského fondu - v Polsku, na Slovensku, v České republice a v Maďarsku, což vycházelo z našeho přesvědčení, že humanitní vzdělávání, dosud málo zastoupené v diskurzu o klimatu, se může vyjadřovat ke klíčovým otázkám týkajícím se budoucnosti naší planety.

V rámci klimatické výchovy to považujeme za naprosto nezbytné:

1. Zavedení klimatické a environmentální výchovy na všech stupních a úrovních vzdělávání, které se vyznačují:
 - a. Interdisciplinárním charakterem, zohledňujícím novou interpretační optiku, rozvolňující tradiční antropocentrický pohled na svět.
 - b. Participativní povahou, s profilem vytvořeným za účasti odborníků a zainteresovaných komunit - včetně škol a univerzit.
 - c. Zasiťováním humanitního klimaticko-ekologického vzdělávání, chápaného jako vytváření kooperativních vzdělávacích systémů na úrovni univerzit a škol, schopných rychle reagovat na současné problémy.
 - d. Vytvořením klimaticko-ekologických vzdělávacích týmů tvořených vědci, učiteli a odborníky (z iniciativy univerzit).
 - e. Iniciováním ze strany univerzit spolupráce mezi akademickým a školním prostředím, včetně výukových center, a to v oblasti školení, spolupráce lektorů, tvorby materiálů, výměny osvědčených postupů.
 - f. Doceněním lokálnosti a s ní souvisejícího vzdělávání.
 - g. Iniciováním místních aktivit, zapojení zástupců různých komunit.
 - h. Začleněním hmatatelných řešení, pobídek a podpory udržitelného rozvoje ("zelené volby", např. pokud jde o spotřebu vody, zdroje energie, využívání veřejné dopravy,

přívětivé výukové prostory, otázky stravování, kritická reflexe konzumerismu) do klimatické a environmentální výchovy.

2. Změny vzdělávacích programů a metod

- a. Změny v rámcových vzdělávacích programech, které se vztahují na základní a střední školy, se zvláštním zřetelem k základním vzdělávacím programům humanitních předmětů z hlediska vyučovaného obsahu a četby, umožňující realizaci klimatického vzdělávání.
- b. Změny vysokoškolských vzdělávacích systémů z hlediska studijních programů a plánů, interdisciplinarity předmětů, diplomových seminářů (zavedených s ohledem na pro-klimatický obsah).
- c. Změny v systému přípravy budoucích učitelů všech předmětů a činností jako citlivých průvodců environmentální výchovou.
- d. Přehodnocení systému studentské odborné (pedagogické) praxe: kromě školy by praxe budoucího učitele měla probíhat v zařízeních zabývajících se klimatickým vzděláváním, v kontaktu s popularizátory mezioborových tradičních ekologických znalostí, pedagogy nebo psychology.
- e. Změny metodického přístupu na všech úrovních vzdělávání: omezení systému školních lavic ve prospěch terénní výuky, setkávání s odborníky. Více akcí! Vysoké školy by mohly takovou změnu iniciovat: pořádat kurzy, nabízet účast na kratších projektech s klimatickou tematikou nebo dokonce exkurze, terénní vycházky, přednášky, organizovat setkání s klimatology. Očekává se, že výsledkem propojení znalostí, zkušeností, citlivosti akademie a školy by byla pevná spolupráce mezi akademií a školou, která by vedla ke vzdělávací fúzi ve prospěch humanitního klimatického vzdělávání. Taková vize spolupráce by dokonale odpovídala posthumánní myšlence vztahovosti, kterou tak nutně potřebujeme.

3. Zavedení programů/kurzů pro zlepšení přípravy učitelů všech předmětů a vzdělávacích aktivit, jakož i vysokoškolských učitelů (a podpora těchto aktivit ze strany vysokých škol a dalších institucí odpovědných za vzdělávání učitelů) v oblasti:

- a. Kompetence v předmětové oblasti změny životního prostředí.
- b. Kompetence dovedně podněcovat u žáků/studentů zájem o životní prostředí a formovat jejich environmentální vnímavost (empatii, citlivost, všímavost vůči přírodě) - s využitím různých didaktických technik, terénní výuky.
- c. Schopnosti rozvíjet u žáků/studentů kritické myšlení, schopnost ověřovat vědecká data a interpretovat je (umožnit jim rozpoznat a oddělit pravdivé informace o stavu životního prostředí a klimatu od dezinformací a pokusů o manipulaci).
- d. Dovednosti rozvíjející postoje aktivizace, angažovanosti, odpovědnosti a odolnosti. Aktivizace znamená na jedné straně zavedení dlouho slibované metodiky konání/činu do školy/na univerzity, dosud omezené převážně na naslouchání a mluvení, a na druhé straně poměrně obtížnou snahu převzít odpovědnost za budoucnost světa, neboť obsah,

který vyučuji nebo se o něm učím, a postoje, které se ve škole utvářejí, mají vliv na budoucnost Země.

- e. Posílení podpory kreativity při hledání řešení, jak zvrátit nepříznivé změny klimatu a vyrovnat se s jejich postupnými dopady (adaptace na náhlé změny klimatu).
- f. Budování a podpora kooperativních, vztahových a nesoutěživých postojů na všech stupních a úrovních vzdělávání.

Význam výzkumu prováděného v rámci projektu mezinárodním týmem akademiků a učitelů škol i odborníků, rozsah dopadů (všechny země Visegrádu) a dosažené výsledky nesporně ukazují na relevanci postulátů a nutnost jejich implementace na všech stupních a úrovních vzdělávání.

V tomto smyslu se (humanitní) klimatické vzdělávání může stát rámcem pro kolektivní a nadějně uvažování o budoucnosti naší planety a všech bytostí.

Mezinárodní tým výzkumnic

v projektu Visegrádského fondu

V4 humanitní vzdělávání pro klima. Diagnózy - příklady dobré praxe - doporučení

(HEC, projekt č. 22020071)